

D4.1 PRÍRUČKA RELEASE

Hlavný príjemca: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Úroveň šírenia: VEREJNOSŤ

Dátum: 16.08.2024

Dohoda o grante č.: 101090815

Informácie o projekte

Dohoda o grante č.	101090815
Akronym	RELEASE
Názov	Zníženie nadužívania inštitútu väzby prostredníctvom harmonizácie a podpory alternatívnych spôsobov výkonu väzby
Téma	Zníženie využívania inštitútu väzby by mohlo prispieť k zlepšeniu systémov trestnej justície
Kľúčové slová	Trestné veci, pozbavenie osobnej slobody, väzba, predsúdne konanie, obvinený
Spustenie projektu	01.10.2022
Trvanie projektu	24 mesiacov
Koordinátor	Law and Internet Foundation

Informácie o dokumente

Pracovný balík	WP4: Príručka RELEASE a stručný prehľad politik
-----------------------	---

Výstup	D4.1 Průručka RELEASE
Dátum	16.08.2024
Druh	SPRÁVA
Úroveň šírenia	VEREJNOSŤ
Hlavný príjemca	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Hlavný(i) autor(i)	Martyna Kusak (AMU), Karolina Kiejnich-Kruk (AMU), Kinga Krężel (AMU)
Recenzenti dokumentu	Denitsa Kozhuharova (LIF), Maria Lachova (LIF)

História revízií

Verzia	Dátum	Autor	Pripomienky
0.1	14.06.2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Obsah správy
1.1	10/07/2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Prvý návrh správy
1.2	16.08.2024	Kinga Krężel (AMU)	Druhý návrh správy
1.3		Denitsa Kozhuharova, Maria Lachova, Mina Kyurkchieva	Konečná verzia správy
1.4	06.09.2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Konečná verzia správy

Vyhlásenie o odmietnutí zodpovednosti

Projekt financovaný Európskou úniou. Vyjadrené názory a stanoviská sú len názormi autora (autorov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Európskej komisie. Európska únia ani Európska komisia za ne nemôžu niesť zodpovednosť.

Projekt je spolufinancovaný Ministerstvom vzdelávania a vedy Poľskej republiky v rámci programu Medzinárodné spolufinancované projekty.

Autorské právo

Tento výstup obsahuje pôvodné nepublikované dielo, pokiaľ nie je výslovne uvedené inak. Použitie predtým publikovaných materiálov a diel iných autorov bolo vyjadrené vhodným odkazom, citáciou alebo oboma spôsobmi. Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja.

Skratky

EDLP	Európsky dohovor o ľudských právach
ESLP	Európsky súd pre ľudské práva
EPD	Európsky príkaz na dohľad
EÚ	Európska únia

RR	Rámcové rozhodnutie Rady
----	--------------------------

Obsah

<u>1</u>	<u>Úvod</u>	<u>8</u>
<u>1.1</u>	<u>Normy ESĽP týkajúce sa alternatív k inštitútu väzby</u>	<u>10</u>
<u>1.2</u>	<u>Odporúčanie Komisie (EÚ) 2023/681 z 8. decembra 2022 o procesných právach podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba, a o materiálnych podmienkach obmedzenia osobnej slobody</u>	<u>14</u>
<u>2</u>	<u>Osvedčené postupy</u>	<u>16</u>
<u>2.1</u>	<u>Advokáti</u>	<u>16</u>
<u>2.1.1</u>	<u>Včasná pomoc podozrivému</u>	<u>17</u>
<u>2.1.2</u>	<u>Proaktívna úloha pri navrhovaní alternatív k väzbe</u>	<u>18</u>
<u>2.1.3</u>	<u>Príprava na súdne pojednávanie, na ktorom sa má posúdiť návrh na vzatie do väzby</u> <u>19</u>	
<u>2.1.4</u>	<u>Spochybnenie odôvodnenia rozhodnutia o uložení preventívnych opatrení</u>	<u>20</u>
<u>2.1.5</u>	<u>Zvyšovanie informovanosti pomocou prediktívnych nástrojov</u>	<u>20</u>
<u>2.2</u>	<u>Prokurátori</u>	<u>21</u>
<u>2.2.1</u>	<u>Individuálne posúdenie postavenia podozrivého</u>	<u>21</u>
<u>2.2.2</u>	<u>Náležité odôvodnené a opodstatnené rozhodnutie</u>	<u>21</u>

2.2.3	Zváženie kombinácie alternatívnych opatrení	22
2.2.4	Spolupráca s probačnými úradníkmi a využívanie rehabilitačných programov	23
2.2.5	Prístup k spisom a sprístupnenie relevantných dôkazov	23
2.2.6	Uvedomelé používanie nástrojov prediktívneho vykonávania policajných funkcií	25
2.3	Sudcovia	25
2.3.1	Individuálne posúdenie postavenia podozrivého	25
2.3.2	Komplexné preskúmanie spisov a návrhu na vzatie do väzby	26
2.3.3	Náležité odôvodnené a opodstatnené rozhodnutia	27
2.3.4	Zváženie kombinácie opatrení alebo uplatnenia kratšieho trvania väzby	29
2.3.5	Začlenenie judikatúry ESLP do vnútroštátnej judikatúry	30
2.3.6	Uvedomelé používanie nástrojov prediktívneho vykonávania policajných funkcií	31
3	Európsky príkaz na dohľad	32
4	Príslušné právne predpisy	34
4.1	Právne nástroje a iné dokumenty EÚ	34
4.2	Právne dokumenty Rady Európy	35
4.3	Vnútroštátne právne rámce	35
4.4	Ďalšie zdroje	36
4.4.1	Judikatúra ESLP	36
4.4.2	Vnútroštátna judikatúra	37

Zhrnutie

Táto príručka vychádza z údajov zozbieraných počas celého trvania projektu Release, najmä zo skúseností zúčastnených odborníkov z praxe, ktoré odzneli na podujatiach zorganizovaných v rámci projektu. Cieľové skupiny pochádzali z rôznych prostredí (sudcovia, prokurátori a advokáti), čo umožnilo zhromaždiť a zostaviť prierezovú panorámu osvedčených postupov a nedostatkov. Príručka teda vychádza z rôznych názorov a uhlov pohľadu, čo prispeje k lepšiemu pochopeniu toho, ako možno alternatívne opatrenia uplatňovať na vnútroštátnej úrovni, a zároveň sa tým uľahčí vzájomné porozumenie a spolupráca medzi rôznymi odborníkmi. Spoločným cieľom je, aby sa inštitút väzby využíval ako krajné opatrenie.

Projekt Release odhalil ťažkosti pri uplatňovaní noriem ESLP týkajúcich sa alternatívnych opatrení. Prvá časť preto obsahuje zhrnutie kľúčových bodov vyplývajúcich z príslušnej judikatúry súdov. V záujme lepšej orientácie v normách EÚ sa v nej spomína aj odporúčanie Komisie (EÚ) 2023/681.

V druhej časti sa uvádzajú osvedčené postupy identifikované prostredníctvom medziodborových činností. Kľúčové body pre jednotlivé profesie sú:

1) Advokáti:

- prvé úkony s podozrivým sú často rozhodujúce pri určovaní preventívnych opatrení. Advokáti pomáhajú zhromažďovať informácie, ktoré môžu viesť k použitiu alternatívnych opatrení k inštitútu väzby;
- takisto môžu byť nápomocní pri rozhodovaní o alternatívnych opatreniach tým, že vysvetlia konkrétnu situáciu podozrivého, a
- spochybnenie odôvodnenia rozhodnutia o uplatnení preventívnych opatrení môže prispieť k dodržiavaniu noriem ESLP a rozvíjať prax prijímania náležité odôvodnených a opodstatnených rozhodnutí pri ukladaní týchto opatrení.

2) Prokurátori:

- v každom prípade je potrebné individuálne posúdenie podozrivej osoby, ktoré sa zohľadní v náležite odôvodnenom a opodstatnenom rozhodnutí o nariadení preventívnych opatrení;
- za určitých okolností sa ako účinný nástroj môže osvedčiť spolupráca s probačnými úradníkmi a využívanie rehabilitačných programov (napríklad ak podozrivý trpí závislosťou alebo má duševné problémy) a
- pri cezhraničných prípadoch v rámci EÚ sa môže alternatívne použiť európsky príkaz na dohľad, aby sa umožnil cezhraničný dohľad nad preventívnymi opatreniami, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody.

3) Sudcovia:

- pri uplatňovaní preventívnych opatrení je rozhodujúce individuálne posúdenie postavenia podozrivého;
- v každom prípade je potrebné spravodlivé a podrobné odôvodnenie súdneho rozhodnutia založené na individuálnych okolnostiach prípadu a
- sudcovia by vždy mali zvážiť použitie kombinácie opatrení alebo kratšie trvanie väzby. V tejto súvislosti sa odporúča začlenenie judikatúry ESLP do vnútroštátnej judikatúry.

V poslednej časti sa uvádza prehľad o európskych príkazoch na dohľad. Tieto nástroje spolupráce v rámci EÚ umožňujú členskému štátu, v ktorom má pobyť podozrivá osoba čakajúca na súdne konanie, vykonávať dohľad nad preventívnymi opatreniami, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody.

1. Úvod

Príručka obsahuje osvedčené postupy identifikované v rámci projektu Release.

Projekt bol zameraný na alternatívne spôsoby výkonu väzby v Bulharsku, Chorvátsku, Grécku, na Slovensku a v Poľsku. Celkovým cieľom projektu bolo posilniť spoluprácu medzi odborníkmi z praxe, ktorí pracujú na prípadoch spojených s inštitútom väzby a alternatívnymi

spôsobmi výkonu väzby. Na tento účel sa projekt začal činnosťami zberu údajov vrátane judikatúry v partnerských krajinách a judikatúry ESLP. Ďalším krokom bola výmena osvedčených postupov a činnosti vzájomného učenia. To sa uskutočňovalo na vnútroštátnych podujatiach, ktoré sa konali v každej partnerskej krajine, ako aj na dvoch medzinárodných podujatiach zorganizovaných v Bratislave a Poznani.

Projekt Release je v súlade s úsilím EÚ v oblasti alternatív k pozbaveniu osobnej slobody. Toto úsilie je súčasťou programu EÚ od roku 2004, keď sa v Haagskom programe uznalo, že pozbavenie osobnej slobody a alternatívy k nemu sú dôležitou súčasťou politiky EÚ v oblasti spravodlivosti. V záveroch Rady z roku 2019 o alternatívach k pozbaveniu osobnej slobody sa členské štáty dohodli, že pozbavenie osobnej slobody by sa malo používať len ako krajné riešenie a že v prípadoch, keď je to vhodné, by sa namiesto pozbavenia osobnej slobody mali ukladať tresty a opatrenia, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody, a to najmä v záujme sociálnej rehabilitácie a reintegrácie páchatel'ov.¹ V uvedenom dokumente sa potvrdilo, že v mnohých členských štátoch sa pozbavenie osobnej slobody nepoužíva ako krajné opatrenie a že alternatívy k nemu sa využívajú vo veľmi obmedzenom rozsahu. Rozhodnutia o nariadení väzby okrem toho často nie sú dostatočne odôvodnené a nepodliehajú pravidelnému preskúmaniu, čo vedie k dlhému trvaniu väzby. Túto prax odráža judikatúra ESLP k článku 5 ods. 3 a 4 EDLP týkajúca sa členských štátov EÚ. Rozdiely medzi vnútroštátnymi systémami a využívaním opatrení spočívajúcich v pozbavení osobnej slobody a alternatívnych opatrení k nemu takisto spôsobujú problémy v oblasti spolupráce EÚ v trestných veciach, najmä v kontexte európskych príkazov na dohľad (ďalej len „EPD“)² (pozri časť 3).

Táto príručka vychádza z údajov zozbieraných počas celého trvania projektu Release, najmä zo skúseností zúčastnených odborníkov z praxe, ktoré odzneli na podujatiach zorganizovaných počas projektu. Cieľové skupiny pochádzali z rôznych prostredí (sudcovia, prokurátori a advokáti), čo umožnilo zhromaždiť a zostaviť prierezovú panorámu

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>, s. 6.

² Tamže, s. 3.

osvedčených postupov a nedostatkov. Táto príručka teda vychádza z rôznych názorov a uhľov pohľadu, čo prispeje k lepšiemu pochopeniu toho, ako možno alternatívne opatrenia uplatňovať na vnútroštátnej úrovni, a zároveň sa tým uľahčí vzájomné porozumenie a spolupráca medzi rôznymi odborníkmi. Spoločným cieľom je, aby sa inštitút väzby využíval ako krajné opatrenie.

1.1. Normy ESLP týkajúce sa alternatív k inštitútu väzby

V nasledujúcej časti sa uvádza prehľad kľúčových bodov vyplývajúcich z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúcej sa alternatív k inštitútu väzby.

Povinnosť zvážiť alternatívy k inštitútu väzby	
Idalov/Rusko, § 140	Pri rozhodovaní o tom, či má byť osoba prepustená na slobodu alebo zadržaná vo väzbe, majú orgány podľa článku 5 ods. 3 EDLP povinnosť zvážiť alternatívne opatrenia na zabezpečenie jej účasti na súdnom konaní.
Sulaoja/Estónsko, § 64	
Vrencev/Srbsko, § 76	Vždy, keď sa dá zabrániť riziku úteku prepustením na kauciu alebo inými zárukami, obvinený musí byť prepustený na slobodu, pričom vnútroštátne orgány musia vždy náležite zvážiť takéto alternatívy.
Jabłoński/Poľsko, § 84	Treba posúdiť možnosť uloženia iných „preventívnych opatrení“, ako sú napríklad kaucia alebo policajný dohľad, na zabezpečenie riadneho vedenia trestného konania.
Kaucia	
Muşuc/Moldavsko, § 42	Kaucia sa môže požadovať len dovtedy, kým trvajú dôvody, ktoré opodstatňujú pozbavenie osobnej slobody.

<p>Toshev/Bulharsko, § 68</p>	<p>Výška stanovenej kaucie musí zohľadňovať:</p> <ul style="list-style-type: none"> - majetkové pomery obvineného, - vzťah obvineného s osobami, ktoré majú záruku poskytnúť, - občianstvo, - vek a - povolanie, <p>aby riziko straty záruky v prípade neúčasti obvineného na súdnom konaní bolo dostatočne odstrašujúce na to, aby rozptýlilo akékoľvek jeho želanie ujsť.</p>
<p>Iwańczuk/Pol'sko, § 66</p>	<p>Keďže ide o základné právo na slobodu zaručené článkom 5 EDĽP, orgány musia pri určovaní primeranej kaucie postupovať rovnako starostlivo ako pri rozhodovaní o tom, či je ponechanie obvineného vo väzbe nevyhnutné.</p>
<p>Georgieva/Bulharsko, § 15 a 30 – 31, Mangouras/Španielsko, § 37</p>	<p>Výška stanovenej kaucie musí byť v rozhodnutí o stanovení kaucie náležite odôvodnená.</p>
<p>Domáce väzenie</p>	
<p>Buzadji/Moldavská republika, § 104</p>	<p>Domáce väzenie sa vzhľadom na jeho stupeň a intenzitu považuje za pozbavenie osobnej slobody v zmysle článku 5 EDĽP.</p> <p>Tento typ pozbavenia osobnej slobody si vyžaduje relevantné a dostatočné dôvody, rovnako, ako je tomu v prípade väzby.</p>
<p>Naval'nyj/Rusko, § 60</p>	<p>Domáce väzenie bolo nariadené predovšetkým z dôvodu, že sťažovateľ porušil predchádzajúce preventívne opatrenie, a to záväzok neopustiť Moskvu počas vyšetrovania, čo podľa všetkého naznačovalo riziko úteku.</p> <p>Vnútroštátny súd pri nariadení domáceho väzenia neuviedol žiadne konkrétne skutočnosti, ktoré by neboli predtým zistené, a nepreukázal vznik takých rizík, ktoré by odôvodňovali nariadenie domáceho väzenia.</p>

Opatrenia na obmedzenie pohybu (článok 2 protokolu k EDĽP č. 4)

<p>Gochev/Bulharsko, § 44</p>	<p>Každé opatrenie obmedzujúce právo na pohyb musí byť v súlade so zákonom, musí sledovať niektorý z legitímnych cieľov uvedených v EDĽP a byť v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na dosiahnutie daného cieľa.</p> <p>Takýmto opatrením sa musí dosiahnuť spravodlivá rovnováha medzi verejným záujmom a právami jednotlivca.</p>
<p>Popovićiu/Rumunsko, § 91, 95</p>	<p>Obmedzenie pohybu môže byť v danom prípade odôvodnené len vtedy, ak existujú jasné náznaky skutočného verejného záujmu, ktorý prevažuje nad právom jednotlivca na slobodu pohybu.</p> <p>Povinnosťou je pravidelne prehodnocovať zachovanie opatrení na obmedzenie slobody pohybu jednotlivca na dlhšie obdobie.</p>
<p>Miażdżyk/Poľsko, § 35</p> <p>Popovićiu/Rumunsko, § 91</p>	<p>Samotné trvanie obmedzenia nemožno považovať za jediný základ na určenie toho, či bola dosiahnutá spravodlivá rovnováha medzi všeobecným záujmom na riadnom vedení trestného konania a osobným záujmom žalobcu mať právo na slobodu pohybu.</p> <p>Táto otázka sa musí posúdiť na základe všetkých osobitostí danej veci.</p> <p>Obmedzenie môže byť v danom prípade odôvodnené len vtedy, ak existujú jasné náznaky skutočného verejného záujmu, ktorý prevažuje nad právom jednotlivca na slobodu pohybu.</p>

Popoviciu/Rumunsko

Príklad, keď Súd nezistil žiadne porušenie slobody pohybu. Osobitosti danej veci:

- zákaz vycestovania z krajiny bol uložený na obdobie troch mesiacov a ôsmich dní;
- sťažovateľ mal možnosť napadnúť uplatnenie preventívneho opatrenia na súdoch a namietal, že toto opatrenie mu bránilo v podnikaní, ktoré zahŕňalo cestovanie do zahraničia;
- existovalo dôvodné podozrenie, že sťažovateľ spáchal trestný čin, z ktorého bol obvinený, a že zrušenie obmedzenia by bránilo riadnemu výkonu spravodlivosti;
- zložitá povaha konania proti sťažovateľovi, ktoré zahŕňalo rozsiahle dokazovanie, by mohla byť dôvodom zákazu vycestovania sťažovateľa na obmedzený čas, aby sa v prípade potreby mohla zabezpečiť jeho okamžitá prítomnosť;
- každých tridsať dní sa uskutočnilo prehodnotenie;
- vnútroštátne súdy zrušili preventívne opatrenie uložené sťažovateľovi, keď usúdili, že už nie je potrebné na riadny výkon spravodlivosti, hoci trestné konanie proti sťažovateľovi ďalej prebiehalo.

Antonenkov a iní/Ukrajina

Príklad, keď Súd nezistil žiadne porušenie slobody pohybu. Osobitosti danej veci:

- sťažovateľom bola uložená povinnosť neopustiť miesto svojho pobytu na obdobie približne piatich rokov a troch mesiacov;
- preventívne opatrenia sa neuplatňovali automaticky počas celého trvania trestného konania;
- vždy, keď sťažovatelia požiadali o opustenie miesta svojho pobytu, bolo im udelené povolenie.

A.E./Poľsko

Príklad, keď Súd zistil porušenie slobody pohybu. V tomto prípade bol uložený zákaz vycestovania na obdobie ôsmich rokov, pričom:

- prehodnotenie sa uskutočnilo len raz, a to na žiadosť sťažovateľa, čo by naznačovalo, že zákaz vycestovania bol v skutočnosti automatickým všeobecným opatrením na dobu neurčitú;
- Súd sa domnieval, že to bolo v rozpore s povinnosťou orgánov podľa článku 2 protokolu č. 4 zabezpečiť, aby každý zásah do práva sťažovateľa opustiť Poľsko zostal odôvodnený a primeraný počas celého jeho trvania.

<p>Prescher/Bulharsko</p>	<p>Príklad, keď Súd zistil porušenie slobody pohybu. V tomto prípade trval zákaz opustiť krajinu približne päť rokov a tri mesiace. Súd zopakoval, že:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aj keď je opatrenie, ktorým sa obmedzuje sloboda pohybu jednotlivca, na začiatku odôvodnené, môže sa stať neprimerané, ak sa predĺži na dlhšie obdobie; - orgány neposúdili, či je prítomnosť sťažovateľa aj naďalej po toľkých rokoch vyšetrovania potrebná.
<p>Policajný dohľad</p>	
<p>Zmarzlak/Poľsko, § 44 – 52</p>	<p>Sťažovateľ bol pod policajným dohľadom 12 rokov. EŠLP uviedol, že:</p> <ul style="list-style-type: none"> - riziko, že obvinená osoba môže narušiť riadny priebeh konania, sa časom znižuje; - každé opatrenie, ktoré vedie k obmedzeniu slobody uplatňovania práv týkajúcich sa oblasti súkromného života jednotlivca, sa musí vykladať úzko a uplatňovať zdržanlivo; - úlohou orgánov je zabezpečiť, aby opatrenia obmedzujúce práva a slobody jednotlivca neohrozili zachovanie spravodlivej rovnováhy medzi záujmami tohto jednotlivca a všeobecným záujmom, ktorým je v tomto prípade rešpektovanie záujmov spravodlivosti. <p>Súd zistil porušenie článku 8 EDLP (právo na súkromie).</p>
<p>Prepadnutie kaucie</p>	
<p>Lavrechov/Česká republika, § 43 – 57</p>	<p>Hoci prepadnutie kaucie predstavuje zásah štátu do majetkových práv sťažovateľa, sleduje legitímny cieľ zabezpečiť riadny priebeh trestného konania a vo všeobecnosti boj proti trestnej činnosti a predchádzanie trestnej činnosti, čo nepochybne patrí do všeobecného záujmu, ako ho predpokladá článok 1 protokolu č. 1.</p> <p>Pokiaľ ide o test proporcionality, Súd konštatoval, že kaucia vo výške približne 400 000 EUR predstavuje značnú peňažnú sumu, ale uviedol, že správnym momentom na diskusiu o primeranosti výšky záruky pre prepustenie na slobodu je okamih, keď je kaucia stanovená, nie okamih jej prepadnutia.</p>

1.2. Odporúčanie Komisie (EÚ) 2023/681 z 8. decembra 2022 o procesných právach podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba, a o materiálnych podmienkach obmedzenia osobnej slobody

V odporúčaní³ sa uvádzajú usmernenia k spôsobu, akým by členské štáty mali prijať účinné, vhodné a primerané opatrenia na posilnenie práv všetkých podozrivých a obvinených osôb v trestnom konaní, ktoré sú pozbavené svojej osobnej slobody, vrátane posilnenia pravidla, že pozbavenie osobnej slobody sa môže použiť len ako krajné opatrenie.⁴ Výňatky z odporúčaní sa uvádzajú ďalej.

Odporúčanie Komisie (EÚ) 2023/681	
Vymedzenie pojmov (5)	Pod pojmom „alternatívne opatrenia“ by sa mali rozumieť menej obmedzujúce opatrenia ako alternatíva k obmedzeniu osobnej slobody.
Všeobecné zásady (10)	Členské štáty by mali väzbu využívať len ako krajné opatrenie. Mali by sa uprednostňovať alternatívne opatrenia k obmedzeniu osobnej slobody, najmä v prípade trestných činov, ktoré sa trestajú iba krátkym trestom odňatia slobody, alebo ak je páchatelom dieťa.
Minimálne normy týkajúce sa procesných práv podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba (14)	Členské štáty by mali nariadiť väzbu len vtedy, ak je to vyslovene nevyhnutné, a len ako krajné opatrenie, pričom by mali náležite zohľadniť špecifické okolnosti jednotlivých prípadov. Na tento účel by členské štáty mali uplatňovať alternatívne opatrenia, ak je to možné.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32023H0681>.

⁴ Všeobecné zásady (10).

<p>Minimálne normy týkajúce sa procesných práv podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba (15)</p>	<p>Členské štáty by mali prijať prezumpciu v prospech prepustenia na slobodu. Členské štáty by mali vyžadovať, aby príslušné vnútroštátne orgány znášali dôkazné bremeno preukázania nevyhnutnosti nariadenia väzby.</p>
<p>Minimálne normy týkajúce sa procesných práv podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba (16)</p>	<p>S cieľom zabrániť neprimeranému využívaniu väzby by členské štáty mali sprístupniť čo najširšiu škálu alternatívnych opatrení, ako sú alternatívne opatrenia uvedené v rámcovom rozhodnutí Rady 2009/829/SVV o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozhodnutia o opatreniach dohľadu ako alternatíve väzby.</p>
<p>Minimálne normy týkajúce sa procesných práv podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba (22)</p>	<p>Členské štáty by mali zabezpečiť, aby každé rozhodnutie justičného orgánu o nariadení väzby, o predĺžení takejto väzby alebo o uložení alternatívnych opatrení bolo náležite odôvodnené a opodstatnené a prihliadalo na osobitné okolnosti podozrivej alebo obvinenej osoby odôvodňujúce obmedzenie jej osobnej slobody. Dotknutej osobe by sa mala poskytnúť kópia rozhodnutia, ktoré by malo obsahovať aj dôvody, prečo sa alternatívy k väzbe nepovažujú za vhodné.</p>

2. Osvedčené postupy

2.1. Advokáti

Kľúčové body

- Prvé kroky s podozrivým sú často rozhodujúce pri určovaní preventívnych opatrení. **Advokáti** pomáhajú pri zhromažďovaní informácií, ktoré môžu viesť k uplatneniu alternatívnych opatrení k väzbe.
- Advokáti môžu byť nápomocní pri rozhodovaní o alternatívnych opatreniach tým, že vysvetlia konkrétnu situáciu podozrivého.
- Spochybnenie odôvodnenia rozhodnutia o preventívnych opatrení môže prispieť k dodržiavaniu noriem ESLP a rozvíjať prax prijímania náležité odôvodnených a opodstatnených rozhodnutí pri ukladaní týchto opatrení.

2.2.

2.2.1. Včasná pomoc podozrivému

Prvé úkony obhajcu závisia od situácie podozrivého, voči ktorému sa majú preventívne opatrenia uplatniť, t. j. od toho, či podozrivý bol alebo nebol pozbavený osobnej slobody.

Ak bol podozrivý pozbavený osobnej slobody, je nevyhnutné, aby obhajca konal okamžite. Čím skôr je informovaný o pozbavení osobnej slobody, tým skôr môže prijať potrebné opatrenia. Osvedčeným postupom je, keď je prvým krokom snaha čo najskôr sa s podozrivým porozprávať.⁵

Ak podozrivý už je klientom advokáta, je pravdepodobné, že o zatknutí informujú advokáta rodinní príslušníci podozrivého. V takýchto prípadoch advokát často pozná situáciu

⁵ Niektorí advokáti majú vo svojich advokátskych kanceláriách zavedený systém pohotovosti, aby bol vždy niekto k dispozícii a mohol začať konať kedykoľvek. Iní advokáti jednoducho poskytujú číslo, na ktorom sú vždy k dispozícii.

zadržaného a je jednoduchšie prijať alternatívne opatrenia. Ak prvý kontakt s podozrivým nastane až po zatknutí, je dôležité hovoriť aj s príbuznými podozrivého, pretože práve oni budú schopní ešte predtým, ako sa advokát porozpráva s podozrivým, uviesť, či má podozrivý nejaké zdravotné problémy, ako sa správal počas zatknutia alebo aká majetková záruka sa môže ponúknuť počas konania.

V prípade policajného zadržania sa najčastejšie zvažuje väzba. Ak je podozrivý predvolaný, aby sa dobrovoľne dostavil v súvislosti so svojou činnosťou, je veľká pravdepodobnosť, že sa väzba nebude zvažovať vôbec.

Účasť advokáta je mimoriadne dôležitá počas výsluchu podozrivého (či už pri jeho zadržaní alebo počas dobrovoľného dostavenia). Na začiatku výsluchu sa zhromažďujú osobné údaje: vek podozrivého, jeho adresa bydliska a kontaktné údaje, ako aj údaje o jeho rodinnej, zdravotnej a finančnej situácii. Tieto informácie sú dôležité na uplatnenie preventívnych opatrení, pretože umožňujú určiť, či sú reálnou možnosťou aj opatrenia nezahŕňajúce pozbavenie osobnej slobody.

Účasť advokáta pri výsluchu mu takisto umožní kontrolovať, čo podozrivý vysvetľuje a či sa dodržiavajú jeho práva. Správanie podozrivého môže ovplyvniť to, aké preventívne opatrenia sa uplatnia, a preto je veľmi dôležité, aby bol advokát prítomný pri podozrivom.

Treba zdôrazniť, že to, či je podozrivý klientom advokáta podľa vlastného výberu alebo advokáta ustanoveného ex offo, nemá vplyv na kvalitu právnej pomoci, má však vplyv na to, v akom okamihu je advokát informovaný o zatknutí podozrivého a môže pristúpiť k poskytnutiu pomoci.

Vo veci Šebalj/Chorvátsko (sťažnosť č. 4429/09) ESLP uviedol, že účasť advokáta na prvých úkonoch vykonaných v súvislosti s podozrivým je v tomto prípade rozhodujúca. Ak by sa advokát na týchto úkonoch nezúčastnil, hoci by sa na nich zúčastnil v neskoršej fáze, môže nastať situácia, že akékoľvek nedostatky, ktoré sa vyskytli počas úkonov vykonaných bez jeho účasti, už nebude možné odstrániť.

Vo veci Płonka/Polsko (stážnosť č. 20310/02) ESLP zdôraznil, že podozrivý by mal mať reálnu možnosť využívať pomoc advokáta v počiatkových štádiách predsúdneho konania, v ideálnom prípade už od prvého pojednávania vo veci.

2.2.2. Proaktívna úloha pri navrhovaní alternatív k väzbe

Obhajca ako osoba, ktorá chráni záujmy podozrivého, môže iniciatívne namiesto väzby navrhnúť preventívne opatrenia, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody.

Pred predložením návrhu na opatrenia nezahŕňajúce pozbavenie osobnej slobody by mal advokát zohľadniť osobnú situáciu podozrivého a okolnosti danej veci, v ktorej sa majú tieto opatrenia uplatniť. Tým sa zvyšuje šanca, že sa bude na tento návrh prihliadať.

V náležitých prípadoch je vhodné navrhnúť kombináciu alternatívnych opatrení. Podľa cieľovej skupiny projektu Release sú najúčinnjšími alternatívami k väzbe:

- 1) v Bulharsku – domáce väzenie (najmä v kombinácii s elektronickým monitorovaním) a kaucia;
- 2) v Chorvátsku – domáce väzenie s elektronickým monitorovaním a kauciou;
- 3) v Grécku – domáce väzenie s elektronickým monitorovaním;
- 4) v Poľsku – kaucia a policajný dohľad v kombinácii so zákazom vycestovať z krajiny;
- 5) na Slovensku – kaucia a dohľad probačného alebo mediačného úradníka nad obvineným.

2.2.3. Príprava na súdne pojednávanie, na ktorom sa má posúdiť návrh na vzatie do väzby

Ak má súd posudzovať návrh na vzatie do väzby, advokát sa na toto súdne pojednávanie musí náležite pripraviť a zúčastniť sa ho. Mimoriadne dôležité je oboznámiť sa so spisom. Takéto prípady (najmä vtedy, ak je v hre policajné zadržanie) sú značnou výzvou pre všetky

zúčastnené strany (prokurátorov, sudcov a advokátov), ktoré musia na nich pracovať nepretržite, pričom sa však často vyskytujú praktické problémy s prístupom k spisom.

Kým advokát čaká na prístup k spisu, môže sa o situácii podozrivého dozvedieť iným spôsobom, a to rozhovorom s jeho príbuznými. Práve príbuzní budú schopní vysvetliť zdravotný stav, rodinnú a finančnú situáciu žalovaného. Takisto sú nápomocní pri určovaní toho, aké alternatívne opatrenia možno v danej situácii navrhnúť.

Vo veci Dochnal/Polsko (sťažnosť č. 31622/07) ESLP uviedol, že je nevyhnutné, aby mal advokát prístup k spisu a mohol nahliadať do dokumentov v spise, v prípade potreby podliehajúcej osobitnej úprave, pokiaľ ide o utajované dokumenty, aby mohol napadnúť zákonnosť väzby sťažovateľa.

Sudcovia často očakávajú, že advokát, ktorý pozná osobnú situáciu podozrivého, bude aktívny a navrhne opatrenia, ktoré možno považovať za alternatívy k väzbe.

2.2.4. Spochybnenie odôvodnenia rozhodnutia o uložení preventívnych opatrení

V rámci projektu Release sa identifikovala potreba náležitého odôvodnenia rozhodnutí týkajúcich sa väzby a alternatívnych opatrení. Za osvedčený postup sa preto považuje napadnutie dôvodnosti samotného rozhodnutia o preventívnom opatrení v prípade, že sa nedotýka konkrétnych okolností predmetnej veci.

Každé rozhodnutie o uložení alebo predĺžení preventívnych opatrení (buď väzby alebo alternatívnych opatrení) by malo byť náležite odôvodnené a opodstatnené a malo by sa týkať konkrétnych okolností podozrivej alebo obvinenej osoby, ako sa uvádza v normách ESLP a EÚ (pozri časti 1.1 a 1.2).

2.2.5. Zvyšovanie informovanosti pomocou prediktívnych nástrojov

Vzhľadom na čoraz častejšie využívanie prediktívnych nástrojov založených na umelej inteligencii, ktoré okrem iného slúžia na podporu hodnotenie rizika recidívy, by si advokáti mali osvojiť zručnosti, ktoré im pomôžu overovať používanie takýchto nástrojov. Napriek všeobecnému zákazu používania automatizovaného rozhodovania podľa právnych predpisov EÚ o ochrane údajov sa na podporu rozhodovania môže stále používať prediktívne vykonávanie policajných funkcií. V dôsledku toho musia byť advokáti pripravení na to, že tieto nové nástroje budú zohrávať úlohu pri rozhodnutiach týkajúcich sa uplatnenia preventívnych opatrení.

2.2. Prokurátori

Kľúčové body

- V každom prípade je potrebné individuálne posúdenie postavenia podozrivého, ktoré sa zohľadní v náležite odôvodnenom a opodstatnenom rozhodnutí o uložení preventívnych opatrení.
- Za osobitných okolností sa ako účinný nástroj môže osvedčiť spolupráca s probačnými úradníkmi a využívanie rehabilitačných programov (napríklad ak podozrivý trpí závislosťou alebo má duševné problémy).
- V cezhraničných prípadoch v rámci EÚ sa môže ako alternatíva použiť EPD, aby sa umožnil cezhraničný dohľad nad preventívnymi opatreniami, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody.

2.3.

2.3.1. Individuálne posúdenie postavenia podozrivého

Každý prípad, ktorý je spojený s preventívnymi opatreniami, si vyžaduje individuálne posúdenie postavenia podozrivého, hoci niektoré aspekty prípadu môžu byť podobné aspektom iných prípadov. Osvedčeným postupom je preto zohľadnenie všetkých okolností prípadu, najmä veku podozrivého, jeho rodinnej situácie, jeho väzieb na miesto, na ktorom sa zdržiava, jeho zdravotného stavu (duševného aj fyzického), povahy skutku, času, ktorý uplynul od spáchania skutku, vzťahu podozrivého k obeti a svedkom v konaní, kriminálnej minulosti podozrivého a jeho doterajšieho postoja ku konaniu, štádia konania a rozsahu doteraz zhromaždených dôkazov.

2.3.2. Náležité odôvodnené a opodstatnené rozhodnutie

Napriek praktickým ťažkostiam vyplývajúcim z časovej tiesne, ktorá často súvisí s prípadmi, ktoré zahŕňajú preventívne opatrenia (najmä s prípadmi, ktoré zahŕňajú policajné zadržanie), je nevyhnutné poskytnúť konkrétne odôvodnenie týkajúce sa predmetnej veci, ako to zdôraznil ESLP (pozri časti 1.1 a 1.2).

Je preto mimoriadne dôležité zabezpečiť, aby každé rozhodnutie o uložení alternatívnych opatrení bolo odôvodnené a opodstatnené a prihliadalo na osobitné okolnosti predmetnej veci. Táto požiadavka sa týka aj:

- návrhu prokurátora na vzatie do väzby (alebo jej predĺženie), ktorý by mal obsahovať odôvodnenie toho, prečo sa alternatívy k väzbe nepovažujú za vhodné;
- každého rozhodnutia, ktorým sa ukladajú preventívne opatrenia.

Súd vo veci Mangouras/Španielsko zdôraznil, že podľa jeho judikatúry sa výška kaucie musí posudzovať najmä „s ohľadom na [dotknutú osobu], jej majetkové pomery..., inými slovami na mieru možnej istoty, že vyhliadka na stratu záruky... v prípade neúčasti tejto osoby na súdnom konaní bude pôsobiť ako dostatočný odstrašujúci prostriedok na rozptýlenie jej prípadného úmyslu ujst“.

Vo veci Navalnyj/Rusko, ktorá sa týkala domáceho väzenia, ESLP uviedol, že vnútroštátny súd neuviedol žiadne konkrétne skutočnosti, ktoré by neboli predtým zistené, a teda nepreukázal vznik takých rizík, ktoré by odôvodňovali nariadenie domáceho väzenia.

2.3.3. Zváženie kombinácie alternatívnych opatrení

Vo všetkých partnerských členských štátoch zapojených do projektu existuje možnosť uplatniť kombináciu tých alternatívnych opatrení, ktoré môžu najlepšie zodpovedať okolnostiam predmetnej veci a osobnej situácii podozrivého. Podľa cieľovej skupiny projektu sú najúčinnjšími alternatívami k väzbe:

- 1) v Bulharsku – domáce väzenie (najmä v kombinácii s elektronickým monitorovaním) a kaucia;
- 2) v Chorvátsku – domáce väzenie s elektronickým monitorovaním a kauciou;
- 3) v Grécku – domáce väzenie s elektronickým monitorovaním;
- 4) v Poľsku – kaucia a policajný dohľad v kombinácii so zákazom vycestovať z krajiny;
- 5) na Slovensku – kaucia a dohľad probačného alebo mediačného úradníka nad obvineným.

2.3.4. Spolupráca s probačnými úradníkmi a využívanie rehabilitačných programov

Z projektu Release vyplynulo, že osvedčeným postupom je kombinovať alternatívne opatrenia s rehabilitačnými programami a, ak je to možné, zapojiť probačných úradníkov,

ktorí môžu podozrivým poskytnúť aj poradenstvo. To sa ukázalo ako účinné riešenie v prípade podozrivých so závislosťou alebo psychickými problémami, najmä v prípadoch súvisiacich s domácim násilím, v ktorých sa väzba často využíva na zabránenie spáchaniu ďalšieho trestného činu voči obeti. Probační úradníci môžu vykonávať svoju činnosť namiesto policajného zboru alebo popri ňom (napr. prostredníctvom opatrení dohľadu) a rehabilitačné programy môžu byť buď s pozbavením osobnej slobody alebo bez neho.

2.3.5. Prístup k spisom a sprístupnenie relevantných dôkazov

Je veľmi dôležité, aby všetci zúčastnení aktéri (najmä tím obhajoby) mali úplné informácie o údajoch a dôkazoch, na ktorých je založené rozhodnutie o uložení preventívnych opatrení. Pre všetky zúčastnené strany (prokurátorov, sudcov a advokátov) to predstavuje značnú výzvu v prípade, že polícia zadržala podozrivého a súd musí rýchlo rozhodnúť, či predĺži väzbu alebo uplatní opatrenie, ktoré nezahŕňa pozbavenie osobnej slobody. V takýchto prípadoch pracujú všetky strany vrátane prokurátorov nepretržite a prístup k spisom často závisí od praktických možností. Je preto vhodné čo najskôr umožniť obhajobe prístup k spisu, aby mala dostatok času na prípravu svojich tvrdení a ich písomné alebo ústne prednesenie na pojednávaní. Odporúča sa, aby sa namiesto papierových spisov sprístupnili digitalizované spisy, ak je to možné. Tým sa všetkým účastníkom konania umožní nahliadať do spisu súčasne.

Vo veci Cviková/Slovenská republika (sťažnosti č. 615/21, 9427/21 a 36765/21) ESLP zdôraznil, že na to, aby bolo možné reálne spochybníť základ obvinení a použiť preventívne opatrenia, sa musí advokátovi poskytnúť prístup k dokumentom v spise, ktoré sú základom obžaloby proti podozrivej osobe. Rovnosť zbraní nie je zabezpečená, ak je obhajcovi odopretý prístup k tým dokumentom vo vyšetrovacom spise, ktoré sú nevyhnutné na účinné napadnutie zákonnosti obmedzenia osobnej slobody jeho klienta.

Takisto je dôležité, aby prokurátor pri sprístupňovaní dôkazov, na ktorých je založený návrh na vzatie do väzby alebo použitie alternatívnych opatrení, zabezpečil, aby boli tieto dôkazy úplné a relevantné v predmetnej veci.

2.3.6. Uvedomelé používanie nástrojov prediktívneho vykonávania policajných funkcií

Prediktívne nástroje sú určené na zistenie pravdepodobnosti výskytu udalosti. Odporúča sa, aby sa na tieto nástroje nevyužívali v príliš veľkej miere a aby sa pri používaní takýchto nástrojov a ich zdrojového kódu zaručila transparentnosť. To účastníkom konania umožní zistiť, na akom základe sa dospelo k výsledku, konkrétne aké vstupné údaje a pravidlá sa použili, vďaka čomu budú môcť pri odvolaní predložiť náležité protiargumenty.

2.3. Sudcovia

Kľúčové body

- Pri uplatňovaní preventívnych opatrení je rozhodujúce individuálne posúdenie postavenia podozrivého.
- V každom prípade je potrebné spravodlivé a podrobné odôvodnenie súdneho rozhodnutia založené na individuálnych okolnostiach predmetnej veci.
- Sudcovia by mali vždy zvážiť použitie kombinácie opatrení alebo kratšie trvanie väzby. V tejto súvislosti sa odporúča začlenenie judikatúry ESLP do vnútroštátnej judikatúry.

2.4.

2.4.1. Individuálne posúdenie postavenia podozrivého

Každý prípad, ktorý je spojený s preventívnymi opatreniami, si vyžaduje individuálne posúdenie postavenia podozrivého, hoci niektoré aspekty prípadu môžu byť podobné aspektom iných prípadov. Osvedčeným postupom je preto zohľadnenie všetkých okolností prípadu, najmä veku podozrivého, jeho rodinnej situácie, jeho väzieb na miesto, na ktorom

sa zdržiava, jeho zdravotného stavu (duševného aj fyzického), povahy skutku, času, ktorý uplynul od spáchania skutku, vzťahu podozrivého k obeti a svedkom v konaní, trestnej minulosti podozrivého a jeho doterajšieho postoja ku konaniu, štádia konania a rozsahu doteraz zhromaždených dôkazov. Zvážiť by sa malo najmä to, či je potrebná väzba v prípadoch kriminality bielych golierov, v ktorých dôkazy (najmä z dokumentov) už boli zhromaždené a obvinenia nezahŕňajú tvrdenie, že podozrivý bol súčasťou organizovanej zločineckej skupiny.

V chorvátskej trestnej veci NR: U-III/3023/2021 bola sťažovateľka obvinená z obchodovania s ľuďmi. Na Ústavný súd podala sťažnosť týkajúcu sa neoprávneného nariadenia väzby. Pozbavenie osobnej slobody bolo odôvodnené vnímaným rizikom recidívy. Sťažovateľka, ktorá bola matkou šesťmesačného dieťaťa, ktoré dojčila, tvrdila, že súd nezohľadnil vplyv predĺženia väzby sťažovateľky. Súd súhlasil s tým, že trestný súd nezohľadnil dôvody na obmedzenie osobnej slobody. Keďže išlo o matku šesťmesačného dieťaťa, ktoré je dojčené, prirodzene by sa očakávalo, že sa tomu bude venovať dostatočná pozornosť. Podľa odôvodnenia Ústavného súdu by bolo obozretné posúdiť okolnosti predmetnej veci v záujme posúdenia možnosti nariadenia väzby v bydlisku sťažovateľky.

2.4.2. Komplexné preskúmanie spisov a návrhu na vzatie do väzby

Úplné oboznámenie sa so spismi a dôvodmi návrhu na vzatie do väzby zaručuje, že sa v plnej miere zohľadní každý aspekt predmetnej veci. To však predstavuje značnú výzvu v prípade, že podozrivý bol zatknutý a súd má obmedzený čas (zvyčajne 24 hodín) na to, aby určil, či je väzba primeraná. Odporúča sa preto, aby sudca zodpovedný za rozhodovanie vo väzobných veciach na určité obdobie obmedzil svoje ďalšie pracovné povinnosti, napríklad tým, že sa predíde plánovaniu ďalších pojednávaní a konaní počas jeho určenej doby služby. Rozvrh pracovnej pohotovosti sudcov na väzobné veci by sa mohol stanoviť v dostatočnom predstihu, aby sa optimalizoval čas na rozhodovanie.

Okrem toho by sudcovia mali vziať do úvahy, že časové obmedzenia pri väzobných veciach sú výzvou aj pre obhajobu a prokurátorov. Je preto vhodné čo najskôr povoliť obhajcovi prístup k spisu, aby mal dostatok času na prípravu svojich tvrdení a ich písomné alebo ústne prednesenie na pojednávaní. Odporúča sa, aby sa namiesto papierových spisov sprístupnili digitalizované spisy, ak je to možné. Tým sa všetkým účastníkom konania umožní nahliadať do spisu súčasne.

Na Slovensku Najvyšší súd (č. k. 3 Tost 34/2020) kládol značný dôraz na nevyhnutnosť presného súdneho preskúmania okolností predmetnej veci. Napríklad v tomto prípade sa právna klasifikácia údajného trestného činu ako „obzvlášť závažného zločinu“, ktorá vylučuje možnosť nahradiť väzbu jednou z alternatív k väzbe, považovala za svojvoľnú a v rozpore s právom sťažovateľa na osobnú slobodu. Podľa názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky je ústavne neakceptovateľné, aby bol sťažovateľ vylúčený z prostriedkov nahradenia väzby pre pochybenie orgánov činných v trestnom konaní (pri nadkvalifikácii trestného činu). Z uvedeného dôvodu je vždy potrebné komplexné súdne preskúmanie okolností prípadu.

2.4.3. Náležité odôvodnené a opodstatnené rozhodnutie

Zúčastnené strany by mali poznať všetky dôvody rozhodnutia o preventívnych opatreniach. Rozhodnutie by malo obsahovať priamy odkaz na konkrétne okolnosti daného prípadu spolu s odkazmi na konkrétne tvrdenia predložené stranami (v súlade so štandardmi ESLP a EÚ, pozri časti 1.1 a 1.2).

V súvislosti s väzbou je okrem toho potrebné uviesť presné a opodstatnené odôvodnenie toho, prečo jej alternatívy nie sú dostatočné, a to so zameraním skôr na konkrétne okolnosti prípadu než na všeobecné zásady. V prípadoch, keď sa rozhodnutie o väzbe musí prijať s minimálnym oneskorením, môže byť náročné, ak nie priam nemožné, predložiť komplexné písomné odôvodnenie, ktoré sa zaoberá každým argumentom, ktoré strany konania uviedli počas pojednávania. Napriek tomu je vhodnejšie, aby rozhodnutie o pozbavení osobnej

slobody bolo dostatočne odôvodnené a obsahovalo podrobné zdôvodnenie, aspoň pokiaľ ide o kľúčové argumenty.

Vo veci Porowski/Polsko (č. 34458/03) sťažovateľ tvrdil, že jeho väzba bola nezákonná a prekročila primerané obdobie. EŠLP v tejto súvislosti zdôraznil, že osoba obvinená z trestného činu musí byť vždy prepustená počas konania, pokiaľ štát nie je schopný preukázať, že existujú relevantné a dostatočné dôvody, ktoré odôvodňujú jej ponechanie vo väzbe. Vnútroštátne súdy musia preskúmať všetky argumenty v prospech aj neprospech existencie skutočnej požiadavky verejného záujmu, ktorá s náležitým ohľadom na zásadu prezumpcie neviny odôvodňuje odchýlenie sa od pravidla rešpektovania osobnej slobody, a musia tieto argumenty uviesť vo svojom rozhodnutí o žiadosti o prepustenie z väzby. EŠLP zdôraznil, že pri rozhodovaní o tom, či má byť osoba prepustená na slobodu alebo zadržaná vo väzbe, majú orgány podľa článku 5 ods. 3 EŠLP povinnosť zvážiť alternatívne opatrenia na zabezpečenie jej účasti na súdnom konaní. V tomto prípade EŠLP dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 5 ods. 3.

V poľskej vnútroštátnej trestnej veci II AKz 327/20 (Odvolací súd v Štetíne) okresný súd zrušil rozhodnutie o väzbe a uplatnil preventívne opatrenia vo forme kaucie pre každú z osôb obvinených z obchodovania s drogami. Odvolací súd toto rozhodnutie potvrdil. Vo svojom písomnom odôvodnení uviedol, že pozbavenie a obmedzenie osobnej slobody by sa malo vykladať striktne vzhľadom na to, že osobná sloboda jednotlivca je ústavnou a konvenčnou hodnotou, ktorá podlieha právnej ochrane, ako sa uvádza v Ústave Poľskej republiky a v článku 5 ods. 1 EDLP. Nariadenie väzby je povolené len za mimoriadnych okolností. Preventívne opatrenia, ktorých cieľom je ochrana jednotlivcov, sa nemôžu používať z pohodlnosti orgánov, ktoré vedú konanie, ani na účely zistenia konkrétneho skutkového stavu. Práve naopak, možno ich použiť len na zabezpečenie riadneho priebehu trestného konania. Hlavné závery, ktoré treba vyvodiť z toho súdneho rozhodnutia sú, že väzba by sa mala považovať za krajné opatrenie a že každé rozhodnutie o predĺžení väzby by sa malo posudzovať na základe jeho vlastnej podstaty. Súd by mal v čase rozhodovania vykonať novú analýzu okolností, nie zopakovať predtým predložené tvrdenia.

2.4.4. Zváženie kombinácie opatrení alebo uplatnenia kratšieho trvania väzby

Je obozretné dôsledne posúdiť vhodnosť dostupných opatrení na zabezpečenie primeraného priebehu konania a rozhodnúť, ktorým z dostupných opatrení sa s najväčšou pravdepodobnosťou dosiahne požadovaný výsledok najmenej invazívnym spôsobom. Hoci je väzba účinným opatrením s vysokou mierou úspešnosti, konanie môže prebiehať aj bez toho, aby sa pristúpilo k pozbaveniu osobnej slobody. Preto sa odporúča, aby sudcovia v každom jednotlivom prípade zvážili, či na dosiahnutie požadovaného výsledku postačujú alternatívne opatrenia alebo kombinácia alternatívnych opatrení. Ak z takejto analýzy vyplynú nepriaznivé výsledky, je nevyhnutné stanoviť najkratšiu dobu pozbavenia osobnej slobody, ktorá umožní dosiahnuť ciele preventívneho opatrenia. Neodporúča sa uplatňovať opatrenie automaticky na maximálnu prípustnú dobu, ale namiesto toho zvážiť, či postačí krátke pozbavenie osobnej slobody s tým, že v prípade potreby sa môže predĺžiť.

Deviaty aténsky vyšetrovací sudca (Grécko) v rozhodnutí č. 359/2021 rozhodol, že nahradenie väzby elektronickým monitorovaním spĺňa cieľ, ktorým je zabrániť riziku, že obvinený spácha nové trestné činy, a zabezpečuje, že obvinený bude prítomný na súdnom konaní a bude mu uložený trest. Po šiestich mesiacoch bola väzba ukončená a nahradená opatrením, ktoré nezahŕňa pozbavenie osobnej slobody. Uložené reštriktívne opatrenie zahŕňalo obmedzenie osobnej slobody v domácom prostredí s elektronickým monitorovaním. Sudca dospel k záveru, že sťažovateľ mal trvalé bydlisko, a uložil mu povinnosť uhradiť všetky výdavky na inštaláciu a prevádzku elektronického systému. Sudca konštatoval, že „sa sleduje legitímny cieľ, ktorý je v súlade so zásadou primeranosti medzi použitými prostriedkami a sledovaným cieľom“.

2.4.5. Začlenenie judikatúry ESLP do vnútroštátnej judikatúry

Rozsiahla judikatúra ESLP obsahuje veľký počet príkladov účinných aj neúčinných postupov pri vykonávaní preventívnych opatrení. Mnoho štátov neuspelo v konaniach týkajúcich sa porušenia článku 5 EDLP, najmä v súvislosti so zneužívaním väzby a nedostatočným odôvodnením rozhodnutí týkajúcich sa jej nariadenia. Je preto veľmi dôležité, aby vnútroštátna judikatúra vychádzala z *acquis* ESLP. Rovnako dôležité je, aby sa vnútroštátna judikatúra vyvíjala v súlade so smerovaním, ktoré naznačil Súd, a to tak, že bude vyžadovať podrobné preskúmanie a vysvetlenie používania väzby a zvýšené využívanie alternatívnych opatrení v prípadoch, keď sa pozbavenie osobnej slobody nepovažuje za nevyhnutné. Je nevyhnutné, aby sa najvyššie súdy, odvolacie súdy a prvostupňové súdy zapojili do prenosu osvedčených postupov z judikatúry ESLP do vnútroštátnej judikatúry.

V slovenskej trestnej veci týkajúcej sa otázky väzby (s referenčným číslom 39Tp/13/2020) sa sudca, ktorý predsedal predbežnému pojednávaniu, odvolal na EDĽP. Uviedol, že je možné odvolávať sa na článok 5 ods. 3 EDĽP, ktorý umožňuje prepustenie osoby pod podmienkou, že bude k dispozícii orgánom činným v trestnom konaní. V súlade s judikatúrou ESĽP sa potenciálne nebezpečenstvo, ktoré predstavuje osoba obvinená zo závažného trestného činu a ktorej hrozí potenciálne vysoký trest odňatia slobody, nemohlo určiť len na základe závažnosti trestného činu a predpokladaného trestu. Povinnosťou štátnych orgánov je zvážiť možnosť zaistiť obvineného s použitím alternatívnych opatrení, ako sú kaucia alebo dohľad. Sudca, ktorý predsedal prípravnému konaniu, dospel k záveru, že nahradením väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka a súčasným uložením primeraných obmedzení a povinností spolu s povinnosťou podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami bolo možné v danom prípade dosiahnuť účel väzby.

2.4.6. Uvedomelé používanie nástrojov prediktívneho vykonávania policajných funkcií

V súvislosti s čoraz častejším využívaním profilovacích a prediktívnych policajných technológií v kontexte preventívnych opatrení, najmä pri posudzovaní rizika recidívy, by všetci, ale najmä sudcovia, mali mať na pamäti, že tieto nástroje nepredpovedajú budúcnosť.

Prediktívne nástroje sú určené na zistenie pravdepodobnosti výskytu udalosti. Odporúča sa, aby sa na tieto nástroje nevyužívali v príliš veľkej miere a aby sa pri používaní takýchto nástrojov a ich zdrojového kódu zaručila transparentnosť. To účastníkom konania umožní zistiť, na akom základe sa dospelo k výsledku, konkrétne aké vstupné údaje a pravidlá sa použili, vďaka čomu budú môcť pri odvolaní predložiť náležité protiargumenty.

3. Európsky príkaz na dohľad

Európsky príkaz na dohľad bol zavedený rámcovým rozhodnutím 2009/829⁶ a následne ho členské štáty zaviedli do svojich vnútroštátnych právnych predpisov.

Rámcové rozhodnutie (RR) tam, kde je to vhodné, podporuje využívanie opatrení nezahŕňajúcich pozbavenie osobnej slobody ako alternatívy k väzbe v prípadoch s cezhraničným prvkom. Existuje riziko, že s osobami, ktoré majú pobyt v štáte, v ktorom sa vedie konanie, sa bude zaobchádzať inak ako s tými, ktoré tam pobyt nemajú: osobe, voči ktorej prebieha trestné stíhanie a ktorá nemá pobyt v danom štáte, hrozí vzatie do väzby aj vtedy, ak v podobných prípadoch osobe, voči ktorej prebieha trestné konanie a ktorá má pobyt v štáte, toto nehrozí. EPD ponúka alternatívu tým, že v prípade potreby podporuje v priebehu trestného konania použitie opatrení nezahŕňajúcich pozbavenie osobnej slobody pre osoby, ktoré nemajú pobyt v členskom štáte, v ktorom konanie prebieha.⁷

EPD sú nástroje EÚ založené na vzájomnom uznávaní na účely justičnej spolupráce v trestných veciach. EPD umožňujú príslušnému orgánu v jednom členskom štáte (vydávajúci orgán) požadovať, aby opatrenia dohľadu uložené podozrivému, ktorý nemá pobyt v danom členskom štáte, ako alternatíva k väzbe, boli do začatia súdneho konania pod dohľadom orgánov v inom členskom štáte (vykonávajúci orgán), v ktorom má podozrivý pobyt.

Európske príkazy na dohľad	
Predmet	EPD umožňujú justičnému orgánu v jednom členskom štáte (vydávajúci orgán) požadovať, aby opatrenia dohľadu uložené podozrivému, ktorý nemá pobyt v danom členskom štáte, ako alternatíva k väzbe, boli do začatia súdneho konania pod dohľadom orgánov v inom členskom štáte (vykonávajúci orgán), v ktorom má podozrivý pobyt.

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/ramw/2009/829/oj>.

⁷ Odôvodnenia 4 a 5 RR 2009/829.

Vydávanie	<p>Vydávajúci orgán môže postúpiť rozhodnutie o opatreniach dohľadu z vlastnej iniciatívy alebo na žiadosť podozrivého.</p> <p>K takémuto rozhodnutiu musí byť priložené osvedčenie (štandardný formulár uvedený v prílohe I k rámcovému rozhodnutiu 2009/829).</p>
Členský štát, ktorému možno postúpiť rozhodnutie o opatreniach dohľadu	<p>EPD možno postúpiť:</p> <ul style="list-style-type: none"> • členskému štátu, v ktorom má osoba „legálny a obvyklý pobyt“, ak s tým táto osoba súhlasí; alebo • na žiadosť žalovaného inému členskému štátu ako štátu jeho obvyklého pobytu, ale v takom prípade sa vyžaduje súhlas tohto členského štátu.
Uznávanie a vykonávanie	<p>Vykonávajúci orgán čo najskôr, najneskôr však do 20 pracovných dní od doručenia rozhodnutia o opatreniach dohľadu a osvedčenia, uzná rozhodnutie o opatreniach dohľadu a bezodkladne prijme všetky opatrenia potrebné na monitorovanie opatrení dohľadu, pokiaľ sa nerozhodne uplatniť niektorý z dôvodov na neuznanie, ktoré sa uvádzajú v článku 15 rámcového rozhodnutia 2009/829.</p>
Prispôbenie opatrení dohľadu	<p>Opatrenia dohľadu nariadené vydávajúcim orgánom možno prispôbiť, ak je druh opatrení dohľadu nezlučiteľný s právom vykonávajúceho štátu.</p> <p>V takýchto prípadoch môže príslušný vykonávajúci orgán opatrenia prispôbiť v súlade s druhmi opatrení dohľadu, ktoré sa podľa práva vykonávajúceho štátu uplatňujú na rovnocenné trestné činy. Prispôbené opatrenia dohľadu musia v čo najväčšej miere zodpovedať tým, ktoré sa uložili v štáte pôvodu, a nesmú byť prísnejšie než pôvodne uložené opatrenia dohľadu.</p> <p>Každé rozhodnutie o prispôbení opatrenia dohľadu sa musí oznámiť vydávajúcemu orgánu, ktorý môže rozhodnúť o stiahnutí EPD, pokiaľ sa vo vykonávajúcom štáte monitorovanie ešte nezačalo.</p>
Porušenie opatrení dohľadu	<p>Ak podozrivý poruší opatrenia dohľadu, uplatnia sa postupy predpokladané vo vykonávajúcom štáte. Mohlo by to viesť aj k vydaniu európskeho zatykača.</p>

4. Príslušné právne predpisy

4.1. Právne nástroje a iné dokumenty EÚ

Odporúčanie Komisie (EÚ) 2023/681 z 8. decembra 2022 o procesných právach podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba, a o materiálnych podmienkach obmedzenia osobnej slobody, C/2022/8987, Ú. v. EÚ L 86, 24. marca 2023, k dispozícii na adrese: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32023H0681>

Rámcové rozhodnutie Rady 2002/584/SVV z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi, Ú. v. ES L 190, 18. júla 2002, k dispozícii na adrese: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32002F0584>

Rámcové rozhodnutie Rady 2008/947/SVV o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozsudky a probačné rozhodnutia na účely dohľadu nad probačnými opatreniami a alternatívnymi sankciami, Ú. v. EÚ L 337, 16. decembra 2008, k dispozícii na adrese: <https://eurlex.europa.eu/eli/dec/framw/2008/947/oj>

Rámcové rozhodnutie Rady 2009/829/SVV o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozhodnutia o opatreniach dohľadu ako alternatíve väzby medzi členskými štátmi Európskej únie, Ú. v. EÚ L 294, 11. novembra 2009, k dispozícii na adrese: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/framw/2009/829/oj>

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 280, 26. októbra 2010

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 142, 1. júna 2012

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody, Ú. v. EÚ L 294, 6. novembra 2013

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 132, 21. mája 2016

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1919 z 26. októbra 2016 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači, Ú. v. EÚ L 297, 4. novembra 2016

Návrh záverov Rady o alternatívnych opatreniach k pozbaveniu osobnej slobody, 14075/19, k dispozícii na adrese: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>

4.2.Právne dokumenty Rady Európy

Rada Európy, Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd zmenený protokolmi č. 11 a 14, 4. novembra 1950, ETS 5

Rada Európy, odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy Rec(2006)2 členským štátom o Európskych väzenských pravidlách, Štrasburg, 11. januára 2006

Rada Európy, Výbor ministrov, odporúčanie Rec(2006)13 týkajúce sa vyšetrovacej väzby, podmienok jej výkonu a ochrany pred jej zneužitím, 27. septembra 2006

4.3.Vnútroštátne právne rámce

Bulharský trestný zákon (uverejnený v štátnom vestníku č. 86/28.10.2005, účinný od 29. apríla 2006, zmenený a doplnený, ŠV č. 46/12.06.2007, účinný od 1. januára 2008)

Chorvátsky trestný zákon (úradný vestník, č. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22)

Grécky trestný zákon

Poľský trestný zákon (zákon zo 6. júna 1997)

Slovenský trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z. z. z 20. mája 2005)

4.4. Ďalšie zdroje

4.4.1. Judikatúra ESLP

A.E/ Poľsko, sťažnosť č. 14480/04, 2009, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-91929%22>

Antonenkov a iní/ Ukrajina, sťažnosť č. 14183/02, 2005, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-71202%22>

Buzadji/ Moldavská republika, sťažnosť č. 23755/07, 2014, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-148659%22>

Dochnal/ Poľsko, sťažnosť č. 31622/07, 2012, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-113139%22>

Cviková/ Slovensko, sťažnosti č. 615/21, 9427/21 a 36765/21, 2024, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-234143%22>

Georgieva/ Bulharsko, sťažnosť č. 16085/02, 2008, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-87315%22>

Gochev/ Bulharsko, sťažnosť č. 34383/03, 2009, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-95947%22>

Idalov/ Rusko, sťažnosť č. 5826/03, 2012, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22002-3560%22>

Iwańczuk/ Poľsko, sťažnosť č. 25196/94, 2001, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-59884%22>

Jablonski/ Poľsko, sťažnosť č. 33492/96, 2000, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-59096%22>

Lavrechov/ Česká republika, sťažnosť č. 57404/08, 2013, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22002-7595%22>

Mangouras/ Španielsko, sťažnosť č. 12050/04, 2009, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-90383%22>

Miażdżyk/ Poľsko, sťažnosť č. 23592/07, 2012, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-124888%22>

Muşuc/ Moldavsko, sťažnosť č. 42440/06, 2007, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-83081%22>

Navalnyj/Rusko, sťažnosť č. 43734/14, 2019, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-192203%22>

Popoviciu/Rumunsko, sťažnosť č. 52942/09, 2016, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-160997%22>

Porowski/Poľsko, sťažnosť č. 34458/03, 2017, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-172100%22>

Prescher/Bulharsko, sťažnosť č. 6767/04, 2011, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-104984%22>

Šebalj/Chorvátsko, sťažnosť č. 4429/09, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-105413%22>

Sulaoja/Estónsko, sťažnosť č. 55939/00, 2005, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-68229%22>

Toshev/Bulharsko, sťažnosť č. 56308/00, 2006, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-76687%22>

Vrencev/Srbsko, sťažnosť č. 2361/05, 2008, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-88554%22>

Zmarzlak/Poľsko, sťažnosť č. 37522/02, 2008, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84358>

4.4.2. Vnútroštátna judikatúra

Prípad z Chorvátska: NR U-III/3023/2021, k dispozícii na stránke:

<https://www.iusinfo.hr/sudskapraksa/USRH2021B3023AIII>

Prípad z Grécka: rozhodnutie č. 359/2021 (Deviaty aténsky vyšetrovací sudca)

Prípad zo Slovenska: 3 Tost 34/2020 (Najvyšší súd)

Prípad zo Slovenska: 39Tp/13/2020, k dispozícii na stránke:

<https://obcan.justice.sk/infosud/-/infosud/idetail/rozhodnutie/110aa2c1-1507-4c19-9541-e7876a94abbb%3A0cbc2d14-5ba6-4a0ba356-115ab3e4f398>

Prípad z Poľska: II AKz 327/20 (Odvolací súd v Štetíne)